

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

ISSN:2459-1149

Article Type
Research Article

Received / Makale Geliş
09.11.2020

Published / Yayımlanma
28.12.2020

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2243>

Öğr. Gör. Memiş KARAER

Selçuk Üniversitesi, Taşkent Meslek Yüksekokulu, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Konya / TÜRKİYE

Citation: Karaer, M. (2020). Türkiye’de vergi aflarının vergi uyumu ve adaletine etkileri üzerine bir araştırma. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(62), 3628-3634.

TÜRKİYE’DE VERGİ AFLARININ VERGİ UYUMU VE ADALETİNE ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Ülkelerin bütçe gelirlerinin büyük bir oranını vergi gelirleri oluşturmaktadır. Bütçesi ve vergi gelir oranları ne kadar büyük olursa devletlerde o derece güçlü olacaklardır. Ülkemiz gibi bütçesinin neredeyse tamamı vergi gelirlerine bağlı olan ülkeler için bu gelirler daha çok önemlidir. Bazı zamanlarda mükelleflerin vergi uyumları azalmakta ve ülkelerin vergi gelirleri de düşmektedir. Mükellefler gelirlerin bir kısmı olan vergileri ödemekten kaçmaktadırlar. Bu gibi durumlardan ve diğer birtakım nedenlerden dolayı vergi afları çıkarılmaktadır. Ülkemizde ve diğer birçok ülkede de vergi afları çıkarılmaktadır. Vergi tahsilat oranını artırmak, siyasi bir çıkar elde etmek ve yargı yükünü hafifletmek gibi birçok nedenlerden dolayı vergi afları çıkarılmaktadır. Her vergi affı çıkarılmasıyla birlikte, tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Mükelleflerin siyasal otoriteye ve vergi adaletine olan güveni azalmaktadır. Vergi borçlarını her zaman zamanında ödeyen mükellefler bir nebze de olsa kendileri mağdur edilmiş olarak görmektedirler. Gelecek zamanlarda tekrardan vergi aflarının çıkacağı beklentisi, vergi uyumunu azaltmaktadır. Ülkemizde 1924 yılından günümüze kadar 36 adet vergi affı çıkmıştır. Bu çalışmada çıkarılan bu vergi aflarının ülkemiz için oluşturmuş olduğu vergi uyumu ve vergi adaleti üzerine etkileri araştırılmıştır. Vergi afları çıkarılma nedenleri ve vergi aflarının olumlu ve olumsuz yönleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Affı, Vergi Uyumu, Vergi Adaleti

A RESEARCH ON THE EFFECTS OF TAX AMNESTIES ON TAX COMPLIANCE AND JUSTICE IN TURKEY

ABSTRACT

Tax revenues make up a large proportion of the countries' budget revenues. The larger their budget and tax revenue rates, the stronger they will be in states. For countries like our country, where almost all of their budget depends on tax revenues, these revenues are more important. In some times, tax compliance of taxpayers decreases and tax revenues of the countries also decrease. Taxpayers avoid paying taxes, which are part of their income. Tax amnesties are issued for such situations and for a number of other reasons. Tax amnesties are issued in our country and in many other countries. Tax amnesties are issued for many reasons such as increasing the tax collection rate, obtaining a political interest and reducing the judicial burden. With each tax amnesty issued, it also brings controversy. Taxpayers' trust in political authority and tax justice is decreasing. The taxpayers who always pay their tax debts on time see themselves as victimized to a certain extent. The expectation that tax amnesties will be issued again in the future decreases tax compliance. Since 1924, there have been 36 tax amnesties in our country. In this study, the effects of these tax amnesties on tax compliance and tax justice for our country were investigated. The reasons for tax amnesties and the positive and negative aspects of tax amnesties have been examined in detail.

Keywords: Tax amnesty, Tax compliance, Justice of taxation

1. GİRİŞ

Devletlerin kamusal hizmetlerini sürekli ve kaliteli bir şekilde verebilmeleri açısından vergi gelirlerinin de sürekli ve artan oranda olması gerekmektedir. Bu yüzden vergiler kamu kesimi için hayati öneme sahiptir. Fakat vergi yükümlüsü mükellefler açısından bu olay çokta sıcak bakılan bir durum değildir. Bundan dolayı mükellefler vergileri ödemek için çok arzulu ve istekli olmamaktadırlar. Mükelleflerden alınan her bir verginin, onların gelirlerinde azalmaya neden olduğu için bu görevlerinden kaçınmaya sevk etmektedir. Devletlerin kamusal hizmetlerini sürekli sunabilmeleri için koymuş olduğu bu vergilere uyum sağlamakta ısrar eden mükellefler ile aralarında zaman zaman anlaşmazlıklar çıkabilmektedir. Çıkarılan bu vergi aflarıyla ilk başta bu anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak

istenmektedir (Koç, 2019:160). Vergi mükelleflerine ödemedikleri borçlarını, bu borçlardan dolayı parasal veya cezai takiplerin tamamından veya belli bir oranından kurtularak ödeme kolaylığı sağlanacağı yönünde çağrı yapılmaktadır. Veri afları çoğu zaman kısa dönemde vergi gelirlerinde bir artışa neden olsa da uzun dönem de sanıldığı gibi önemli bir artışı da etki etmediği anlaşılmaktadır. Çıkarılma gayelerinde her ne kadar parasal ve cezai nedenlerde olsa, ikinci planda politik nedenler yer almaktadır. Siyasal nedenlerden dolayı da birçok yöneticinin sıklıkla kullandığı bir argüman olmuştur (Savaşan, 2006:42).

Ülkemizde de çıkarılan vergi aflarıyla genellikle vergi asıllarının sabit kalıp vergi cezalarının büyük bir oranının silinmesiyle gerçekleşmektedir. Çıkarılan vergi aflarıyla sadece mükelleflerin vergi borçlarının yeniden yapılandırılması yapılmamaktadır. Vergi aflarıyla birlikte çıkarılan varlık barışı uygulamaları da mükelleflerin kayıt dışı varlıklarını kayıt altına almalarına imkan sağlamaktadır. İşletmelerin bilançolarını gerçeğe uygun hale getirmelerine fırsat tanımaktadır. Varlık barışı ile tasarruf sahiplerinin kayıt dışı tasarrufları kayıt altına alınmak istenmektedir. Yurt dışında ki kaynakların varlık barışıyla ekonomiye aktarılması gerçekleştirilmektedir (Şahin, 2017:32). Türkiye’de çıkarılan vergi afları bununla da sınırlı kalmamış sigorta prim alacaklarını, öğrenim kredisi alacaklarını ve elektrik, su ve atık su bedeli alacaklarını ve en son 2018 yılında çıkarılan afla imar barışı affi bile gerçekleştirilmiştir (Güler, 2020:256). Devlet bu aflarla alacaklarının tahsilatını hızlandırıp kısa zamanda yüklü gelir elde etmeyi hedeflemektedir.

Fakat Türkiye’de çok sık uygulanan bu vergi aflarının olumsuz tarafları da oluşmaktadır. Vergilerinin gününde ödeyen mükelleflerin morallerini ve vergiye olan uyumları olumsuz yönde etkilemektedir. Zamanında ödedikleri vergilerden dolayı neredeyse kendilerinin cezalandırıldıklarını bile düşünmektedirler. Ayrıca çıkarılan bu vergi afları vergilemede eşitlik ve adalet ilkelerini bozmakta ve işletmeler arasında rekabet eşitliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Dürüst vergi mükellefleri vergisel sistemin adil olmadığı kanısına varacaklardır. Onlarda gelecekte tekrardan vergi aflarının çıkacağı tahminiyle vergi uyumundan kaçınmaya başlayacaklardır. Dolayısıyla da birçok mükellefte vergi kaçırmanın yanlış olduğu düşüncesi ortadan kalkmaya başlayacaktır. Ülkemiz de her defasında son kez çıkarılıyor denilen vergi aflarının neredeyse her 2 yılda bir çıkarılması artık mükellefler için vergi sistemine ve vergi adaletine olan güvenlerini de ortadan kaldırmıştır (Çetin, 2007:175).

2. VERGİ AFFI KAVRAMI

Ülkelerde kamunun varlığının sonucu olarak üstlenmiş olduğu görevler vardır. Siyasi, sosyal, ekonomik ve mali nitelikte olaylar devletin idaresindedir. Devletin bu sorumluluklarını yerine getirebilmesi için gelire ihtiyacı vardır. Devletler için de vergi gelirleri bütçe gelirleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Devletlerin egemenlik güçlerini kullanarak elde etmiş oldukları en önemli kaynaklardan birisi de vergi gelirleridir. Vergi, devletin tüzel ve gerçek kişilerden kanuna dayanarak, cebri, nihai ve karşılıksız olarak doğrudan doğruya istemiş olduğu yükümlülüklerdir. Devlet bu vergilerle, kamu harcamalarını finanse edecek, sosyal ve ekonomik hayata müdahale etmiş olacaktır (Keleş, 2019).

Vergi affi kavramı ise vergi kanunlarına göre hareket etmeyenlere uygulanan idari ve hukuki yaptırımların ortadan kaldırılması denilmektedir. Hukuki anlamda vergi affi, kamunun yetkilerini kullanarak alacak haklarından kısmi veya tamamen vazgeçmesi anlamına gelmektedir. Devlet çıkarmış olduğu vergi affıyla, vergi kanunlarına uymayan mükelleflerine uygulayacağı cezadan ve elde edeceği gelirden vazgeçmiş olmaktadır. Çıkarılan vergi aflarıyla genel olarak vergi aslı ve uygulanan cezalar kastedilmektedir. Bu açıdan vergi affi kavramı, vergi hukukunda af sorununu bütün boyutlarıyla irdeleyen bir terim olarak kullanılmaktadır (Kargı, 2011:103).

Türkiye’de mali af çıkarma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) aittir. Bu yetkinin dayanağı ise anayasadır. Yürürlükte olan 1982 Anayasası’nın 73. maddesinde, “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konur, değiştirilir veya kaldırılır.” hükmü yer almaktadır (Martin, 2013). Yine Anayasa’nın 87. maddesinde TBMM’nin yasa koymak, değiştirmek, kaldırmak, genel ve özel af ilanına karar vermek konusunda yetkili olduğu belirtilmektedir. Devlet, mali af düzenlemeleriyle ceza verme hakkını kullanma yerine “cezalandırma yetkisinden” çeşitli nedenlerle vazgeçmektedir.

Anayasa'nın 87.maddesine göre T.B.M.M'nin üye tam sayısının beşte üçü çoğunluğu ile karar vermek koşulu ile genel af ve özel af çıkarılabilir (Çetin, 2007:172).

Cumhuriyet tarihinden bu yana birçok vergi affı çıkarılmıştır. Türkiye'de ve dünyada meydana gelen ekonomik, siyasi ve sosyal olaylardan sonra bir gereklilik haline gelen vergi afları, gelişmiş ülkelere oranlar ülkemizde daha çok uygulanmıştır. Aşağıdaki Tablo 1'de ülkemizde çıkarılmış olan vergi aflarının tarihleri, kanun maddeleri ve kapsamları yer almaktadır.

Tablo 1: Türkiye'de Çıkarılan Vergi Afları

Sıra No	Çıkarılma Tarihleri	Çıkarılan Af Konuna İlişkin Açıklamalar
1	17.05.1924	İlk Vergi Affı
2	05.08.1928	Elviyel Selased Vergilerinin Sureti Cibayetine Dair Yasa
3	15.03.1934	4530 sayılı Varlık Vergisinin Bakayasının Terkinine Dair Yasa
4	04.07.1934	2566 sayılı Vergi Bakayasının Tasfiyesine Dair Yasa
5	29.06.1938	3568 sayılı Arazi Vergisinin Mali Yıl Sonuna Kadar Olan Bakiyesinin Terkinine Dair Yasa
6	13.06.1946	Orman İşletmelerinin Bazı Vergilerden Muaf Tutulması Hakkındaki Yasa
7	21.01.1947	5050 sayılı Toprak Mahsulleri Vergisi Artıklarının Silinmesi Hakkında Yasa
8	26.10.1960	113 sayılı Af Yasası
9	28.12.1961	281 sayılı Vergi Cezaları Gecikme Zamlarının Tecil ve Tasfiyesine Dair Yasa
10	23.02.1963	218 sayılı Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Yasa
11	13.06.1963	252 sayılı Spor Kulüplerinin Vergi Borçlarının Bir Defaya Mahsus Olmak Üzere Affı Hakkında Yasa
12	05.09.1963	325 sayılı Yasa Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1960 ve Daha Önceki Yıllarına Ait Bir Kısım Vergi Borçlarının Tasfiyesi Hakkında Yasa
13	16.07.1965	691 sayılı Belediyelerin ve Belediyelere Bağlı Müessese ve İşletmelerin Bir Kısım Borçlarının Hazinece Terkin ve Tahkimi Hakkında Yasa
14	03.08.1966	780 sayılı Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Yasa
15	28.02.1970	1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunuyla Getirilen Af
16	15.05.1974	1803 sayılı Cumhuriyet'in 50. Yılı Nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Yasa
17	20.03.1981	2431 sayılı Tahsilatın Hızlandırılması ve Beyan Dışı Kalmış Servet Unsurlarıyla Vesikasız Emtianın Beyanına İlişkin Yasa
18	02.03.1982	2431 sayılı Yasaya Ek
19	22.02.1983	2801 sayılı Bazı Kamu Alacaklarının Özel Uzlaşma Yolu ile Tahsili Hakkında Yasa
20	04.02.1985	Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında 3239 sayılı Kanunun Geçici 4. Maddesi
21	03.12.1988	3505 sayılı Yasa (Geçici Birinci Madde)
22	28.12.1988	3512 sayılı Yasa
23	15.12.1990	3689 sayılı Yasa (Geçici Birinci Madde)
24	21.02.1992	3787 sayılı Yasa
25	05.09.1997	400 sayılı Tahsilat Genel Tebliği
26	22.07.1998	4369 sayılı Yasa
27	06.02.2001	414 sayılı Tahsilat Genel Tebliği
28	07.03.2002	4746 sayılı Yasa İle Emlak Vergisi İle İlgili Af Düzenlemesi (Emlak Vergisi Yasasının Geçici Madde 21)
29	27.02.2003	4811 sayılı Vergi Barışı Kanunu
30	22.11.2008	5811 sayılı Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun (Varlık Barışı)
31	25.02.2011	6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Ve Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
32	29.05.2013	6486 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2. Varlık Barışı)
33	10.09.2014	6552 sayılı İş Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Ve Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun
34	19.08.2016	6736 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun
35	27.05.2017	7020 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun
36	18.05.2018	7143 sayılı Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yapılandırılmasına İlişkin Kanun

Kaynak: (Yelman, 2016:77; URL 1)

Yukarıda tablodan anlaşılacağı üzere 18.05.2018 tarihinde çıkarılan 7143 sayılı Kanun ile beraber cumhuriyet tarihimiz boyunca 36 adet mali ve vergi affı çıkarılmıştır.

3. VERGİ AFFININ NEDENLERİ

Ülkemizde vergi afları genel itibariyle siyasi ve ekonomik nedenlerden çıkmaktadır. Vergiye uyumu azalmış, ekonomik sıkıntılar içerisindeki mükelleflere imkân sağlamak ve kamunun vergi gelirlerini artırmak için aflar çıkarılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında çıkarılan vergi afları ekonomiktir. Diğer en önemli çıkarılma nedeni olan siyasi nedenler de genellikle seçim zamanları yakın dönemlerde verilen sözlerden ortaya çıkmaktadır. Diğer bir açıdan bakıldığında ise vergi idaresi ve yargı üzerindeki biriken iş yüklerini hafifletmek için çıkarılmaktadır. Toplumsal olarak mali bir barış oluşturarak, vergi sisteminde oluşan aksaklıkları ve karmaşıkları ortadan kaldırarak, vergi sisteminde oluşturulacak yeni sisteme yardımcı olmaktadır (Çetin, 2007:9).

3.1. Siyasi Nedenler

Türkiye’de genel olarak çıkarılacak bütün aflara karar verme yetkisi ve çıkarma yetkisi siyasilerde ve TBMM’dedir. Vergi aflarının çıkarılma nedenlerinin en önemli olanlarından birisi siyasi nedenlerdir. Hükümetler afları çıkarırken ön planda belki ekonomik, sosyal birçok nedeni belirtmiş olsalar bile arka planda asıl neden siyasidir. Mükelleflerden takdir almak ve karşılığını siyasi olarak seçimlerde istemek. Hükümetler yaptıkları icraatların birçoğunda olduğu gibi vergi aflarında da asıl amaç daha çok oy elde etmektir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, vergi afları sıklıkla görülmektedir. Bunun en belirgin nedeni de ekonomik nedenlerden çok siyasi nedenlerdir. Hükümetlerin daha çok takdir edilmek istemesi ve daha çok başta kalma istekleridir (Şanver, 2018:39).

3.2. Ekonomik Nedenler

Mali afların çıkarılma nedenlerinin başında, mükelleflerin vergiye olan uyumunu azaltmaları ve vergi ödemelerini aksatmalarından kaynaklanmaktadır. Ülkemizde ve dünyada meydana gelen ekonomik daralmalar neticesinde mükelleflerin vergi borçlarını ödeyememeleri neticesinde hükümetlerin çıkarmış oldukları aflardır. Bu gibi durumlarda fayda iki taraflı çalışmaktadır. Mükellefler vergi borçlarının asıl veya faizlerinin büyük bir kısmından kurtulmuş oluyor ve ödemesi kolaylaşıyor. Diğer taraftan kamu da biriken alacaklarının tahsilatını yapmış oluyor. Sonuçta iki taraf da bir şekilde fayda sağlamış oluyor. Kamu bir diğer açıdan vergi gelirlerini artırmak için mali aflar da çıkartıyor. Kayıt dışı kalan servet kalemlerinin ekonomiye yeniden kazandırılması yoluyla servet kalemlerini yatırıma dönüştürerek ekonomiyi güçlendirmektedir. Bu sayede kamu vergi gelirleri de artmış olmaktadır (Yelman, 2017:70).

3.3. Sosyal Nedenler

Vergi aflarına sosyal nedenler açısından baktığımızda, ekonomik problemlerden dolayı vergi tahakkuklarını ödeyemeyen mükelleflerin ödemeleri yaparak vergiye gönüllü uyumu sağlamış olmaktadır. Mükelleflerin birikmiş olan vergi borçlarından belli bir oranda kurtulması ve tekrardan vergilerini ödemeye başlamaları sosyal yapı açısından vergisel uyumun tekrardan canlanmasına neden olmaktadır. Fakat ülkemizde olduğu gibi kısa aralıklarda çok sık vergi afları çıkartmak da tam tersi bir etki yaratacaktır. Mükelleflerde tekrar af çıkabileceği düşüncesi vergiye uyumdan kaçmalarına neden olacaktır. Kamuya olan güvenleri zedelene mükellefler vergiye gönüllü uyumdan kaçacaklar ve her iki taraf için olumsuzluklar ortaya çıkacaktır (Ekinci, Acar ve Ekeryılmaz 2019:184).

3.4. Mali Nedenler

Mali afların en önemli nedenlerinden birisi de kamunun finansman ihtiyacını karşılamaktır. Kısa vadede ekstra vergiler getirerek vergi toplamak mümkün değildir. Fakat mali bir af çıkararak kısa dönemde vergi toplamak mümkündür. Bu seçeneği de iyi bilen hükümetler sık sık mali aflar çıkarmaktadırlar. Devletin kamusal ihtiyaçlarını karşılayan gelirlerinin en büyük payı olan vergiler bazen yeterli miktarda olmadığına, hükümetler vergi oranlarını yükselterek kamu gelirlerini artırmak isterler. Vergi oranlarını artırmak ve ekonomik kısıtlamalar gitmek hükümetler için belki, içinde buldukları konjonktür de uygun olmayabilir. Dünyada meydana gelen siyasi ve ekonomik olaylar neticesinde kamunun vergi gelirlerinde azalmalar meydana geliyor ve devlet kamusal görevlerini yapmakta zorlanıyorsa, mali afları geniş ve kapsamlı şekilde çıkartabilir. Kamu daha önce uyulmasını emrettiği kurallardan vazgeçmiş

olmakta ve bir nevi belli bir süre kuralısızlığı görmezden gelmektedir. Bunun en son örneklerinden birisi 18.05.2018 tarihinde çıkartılan 7143 sayılı mali afta görülmektedir. Mali affin içerisinde yer alan imar barışı ile belli bir dönemde yasak olarak yapılan bütün yapılar yasalastırılmış olmaktadır. Mali nedenlerden dolayı kamu, geliri artırmak ve kısa vadede çok fazla para elde etmek için birçok kuralından vazgeçmekte ve affetmektedir (Martin, 2013:22).

3.5. İdari ve Teknik Nedenler

Mükelleflerin vergi borçlarının fazla olması, vergi uyumlarının azalması neticesinde büyük bir kısmında da yargısal sürece girilmiş olmaktadır. Bu nedenlerden vergi yargısında ve idaresinde iş yükleri çoğalmakta ve bazen içinden çıkılmaz hale gelmektedir. Bu vergi alacaklarının takip ve tahsilatları uzun zamanlar almakta ve bunlar teknik alt yapıyla takip edilmektedir. Biriken vergi alacakları ve takipleri, mali sistemde teknik takibi zor ve karmaşık duruma sokmaktadır. Bu gibi sebeplerden dolayı mali afların çıkarılması hem idari işler açısından hem de teknik takip ve alt yapı açısından meydana gelen aksaklıkları ortadan kaldıracaktır. Geçmiş dönemlerin tasfiye edilmesiyle hafifleyen sistem yeni takiplerini daha kolay yapabilecektir (Çetin, 2007:173).

3.6. Psikolojik Nedenler

Mali afları çıkaran siyasi otorite, herhangi bir sorun yaşanmaması için mükelleflerin psikolojini de düşünmelidir. Vergi afların uygulanmasında ve aflardan sonraki dönemlerde vergi ile ilgili görevlerini yerine getirmeleri konusunda mükellef psikolojileri önemlidir. Mali aflardan sonra mükellefler üzerinde daha yakın takip yapılıyor algısı oluşturularak vergisel ödevlerinin zamanında yerine getirilmesi sağlanmaktadır. Bireysel olarak mükelleflerin afların tekrardan çıkabileceği beklentisine girmeleri, her mali aftan beklenen başarının elde edilememesine neden olacaktır (Keleş, 2019:23).

4. VERGİ UYUMUNA ETKİSİ

Mükelleflerin kamuya düzenli olarak vermesi gereken beyannameleri, yasalara ve yönetmeliklere uygun olarak zamanında vermeleri ve de tahakkuk eden vergileri ödeme günlerinde ödemeleri, işlemleri yapmalarına vergi uyumu denilmektedir. Vergi aflarıyla, mükelleflerin bu noktadaki eksikliklerinin giderilmeye çalışılması ve böylece vergi uyumunun artırılması arzulanmaktadır. Vergi aflarının da önceden öngörülemiyor olması ve bir daha çıkmayacağı düşünülmelidir. Aksi durumda mükelleflerde güvenler kaybolacak ve af beklentileri her zaman olacak ve de vergiye uyum istenildiği gibi artırılmış olmayacaktır (Eker, 2006).

Vergi afları bir ülkede sıklıkla çıkartılıyorsa, mükelleflerin kanunlara ve adalete güveni azalacak ve vergi uyumunu artırmayacağı gibi daha da azaltacaktır. Hangi alanda olursa olsun bir suçluyu yaptığı kuralısızlıktan dolayı sık sık affetmek o kişide artık yaptıklarından dolayı ceza görmeyeceği algısı oluşturmaktadır. Vergi afları da maalesef ülkemizde aynı bu formata uymuştur. Sürekli olarak ve sıklıkla vergi aflarının çıkarılması, vergiye uyumu kısa süreli artırsa bile uzun vadede azaltmaktadır. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalara bakıldığında vergiye uyumu olmayan ve vergi yasası açısından suç işleyen kişiler hep aynı kişiler olmaktadır. Sürekli olarak vergisel görevlerini yerine getirmeyip çıkarılan aflardan yararlanmakta ve ilerleyen zamanda tekrar da aynı kuralısızlıkları yapmaktadırlar.

Çıkarılan vergi aflarıyla kamuoyuna sunulan bir diğer bilgide ülkede vergi kaçakçılığın ne kadar yaygın ve ne boyutta olduğu görülmektedir. Vergiye uyumu olan mükelleflerde değişen çok da bir şey olmamaktadır. Onlar vergisel yükümlülüklerini her zaman yerine getirmeye çalışmaktadırlar (Polat, 2018:40).

5. VERGİ ADALETİNE ETKİSİ

Dünyadaki birçok ülke demokratik özelliklerinden dolayı yasalarla yönetilmektedir. Yönetim şekillerini oluşturan kanunları, anayasaları bulunmaktadır. Yine bu ülkelerin birçoğunun anayasalarına göre insanları kanunlar önünde eşittir ilkesi mevcuttur. Kanunlar önünde her bir birey birbirinin aynıdır ve eşittir. Ülkemiz de demokrasiyle yönetilen bir ülke olduğu için her alanda adalet ve eşitlik ilkelerine yer verilmiştir. Anayasamızın 10. Maddesinde de adalet ve eşitlik ilkesine yer verilmiş ve Kanun önünde eşitlik başlığıyla “Hiçbir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınmaz.” ibaresi yer almaktadır. Bununla birlikte vergi ödevi başlığıyla “Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre

vergi ödemekle yükümlüdür...” denmiştir. Vergi adaletinin sağlanabilmesi herkesin kanun önünde eşit tutularak ödeme güçlerine göre vergilerin dağıtılmasından geçmektedir. Bu noktada sıklıkla çıkarılan vergi afları, vergi adaletini ve eşitlik ilkesini olumsuz etkileyecektir. Vergilerini ödemeyen ve sıklıkla affedilen vergi mükelleflerini gören dürüst mükelleflerin adalete olan güvenleri zedelenecek ve vergisel uyuma karşı takındıkları tavırlar değişebilecektir. Enflasyonist bir ekonomide çıkarılan aflarla geçmişe dönük olarak mükelleflerin vergi borçlarının affedilmesi, vergisini zamanında ödemeyenler için büyük bir avantaja dönüşmektedir. Vergi aslının enflasyonist ortamdan dolayı değer kaybetmesi ve cezalarının neredeyse tamamının affedilmesiyle ödenecek rakamların çok küçük meblağlara düşmesi vergiden kaçınan kişiler için büyük bir avantaj durumundadır. Fakat buna karşın gününde vergisel görevlerini yerine getirmiş olan mükellefler için büyük bir adaletsizlik ve eşitsizlik olmaktadır. Cumhuriyet tarihinden günümüze kadar onlarca vergi affı çıkarılan ülkemizde vergide adalet ve eşitlik ilkelerinden bahsetmek çok zordur. Ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı, geleceği düşünmeden günü kurtarmak için çıkartılan mali aflar ile iktidarlar daha çok kendi siyasi geleceklerini sağlamlaştırmak ve kısa dönemde gelir elde etmek amacıyla aldıkları bu af kararlarıyla mükelleflere şirin gözükme amacıyla mali afları çıkartmışlar ve de adalet ve eşitlik ilkelerini hiçe saymışlardır. Çıkarılan bütün mali afları aynı kapsama almak da gerçekçi olmaz. Dünyada ve ülkemizde meydana gelen olağanüstü durumlarda çıkarılmış aflar bu kapsamda değildir (Eker, 2006).

Vergi aflarının çıkarılması genel anlamda adalet ve eşitlik ilkelerine tamamen terstir. Afların sadece belirli bir kesime avantaj sağlaması, vergisini zamanında ödeyen dürüst mükellefler ile vergisini ödemeyen mükellefler arasında eşitsizlik yaratması, dürüst olmayan mükelleflerin mali aflar sonrasında daha avantajlı bir durumda olması, anayasanın “Herkes yasalar önünde eşittir. Hiçbir kimseye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.” ilkesine aykırıdır. Ticari olarak da haksız rekabet kurallarına girmektedir. Bütün bu nedenlerden dolayı mücbir sebepler haricinde çıkartılan vergi afları adaletsiz olarak eleştirilmektedir. Ülkemizde vergi yasalarının bile adaletsiz olduğu durumda vergi aflarında adaleti beklemek çok da gerçekçi olmamaktadır. Anayasada belirtilen herkes gelirlerine göre vergi öder ilkesine bile aykırıdır vergi yasaları. Bir örnek verecek olursak; aynı model ve aynı motor gücüne sahip iki aracın birincisinin fiyatı 300.000 TL olsun, ikincisi 100.000 TL olsun. Bu araçların motorlu taşıtlar vergisi ikisinin de aynıdır. Vergi yasası gereği fiyata, değere göre değil başka özelliklere göre vergi almak bile zaten adaletsizliği ortaya koymaktadır. Buna benzer vergi yasaları detaylı olarak incelendiğinde, birçok konuda adaletsiz olarak işlemekte ve çıkarılan aflarla bu adaletsizlikler katlanmaktadır. Toplumun yasalara ve konumuzla alakalı olarak vergi yasalarına güveni azalmış ve zorunlu kalmadıkça vergiden kaçmaktadır (Polat, 2018:40).

6. SONUÇ

Mali aflar hangi ülkede çıkarılıyor olursa olsun sıklıkla çıkarılmadığı sürece de ilgili tarafların hepsi için faydalı bir olaydır. Fakat ülkemiz gibi çok sık sık vergi affı çıkarılan ülkelerde bu durum tamamen olumsuzluklar yaratmaktadır. Toplumun, kişilerin kanunlara ve kanun koyuculara olan güvenleri azalacaktır. Hangi alanda olursa olsun afların sıklıkla çıkarılması sonucunda suç işleyenlerde caydırıcılık olgusu kalmayacak ve suçlarını işlemeye devam edeceklerdir. Afları çıkartan iktidarlar kısa zamanda siyasi, ekonomik, politik çıkarlar elde edebilirler fakat ülkenin geleceğinde olumsuz yaralar açmaktadır. Mali aflar da ülkemizde Cumhuriyet tarihinden bugüne kadar 36 defa çıkartılmıştır. Belki ilk çıkartıldıkları yıllarda faydaları çok olmuştur. Lakin özellikle son 30 yılda çok fazla affın çıkartılması adalet ve eşitliği büyük oranda zedelemiştir. Vergisel sorumlulukları gününde yerine getiren mükellefler bu aflarla mağdur duruma düşmüştür. Yani ülkemizde her konuda olduğu gibi vergisel konuda da dürüst insanlar hep mağdur olmaktadır. Kurallara günü gününe uyan belki uymak için çok büyük fedakarlıklar yapan kişiler hep mağdur edilmiştir. Vergisini gününde ödeyen mükelleflere bir indirim de getirilmemiştir. Birkaç defa siyasi iktidar tarafından gündeme getirilse de hiçbir ayrıcalık getirilmemiştir. Sosyal güvenlik kurumunda uzun zamandır olan bir uygulama bir nebze de olsun primlerinin gününde ödeyen mükelleflere %5 oranında bir indirim sağlanmaktadır. Onun haricinde diğer vergilerde dürüst mükelleflere bir ayrıcalık yoktur. Mali aflarla ile SGK’da da büyük adaletsizlikler meydana gelmektedir. 25 yıl düzenli olarak primini ödeyen esnaf emekli oluyor ve o günün şartlarına göre emekli maaşı bağlanıyor. Çıkartılan mali afları hiçbir gün prim ödemeyen kişiler borçlandırılıp yine devlet bankalarında krediler sağlamak koşuluyla kısa yoldan ve kolayca emeklilik hakkı elde etmiş

oluyorlar. Hatta gününde primlerini ödeyen dürüst mükelleften de daha çok emekli maaşı alabilmekteledir.

Mali afların ne amaçla olursa olsun çok sıklıkla çıkarılmaması gerekmektedir. Mükelleflerin vergi uyumunun artırılması için bir daha çıkarılmayacağı fikrinin oluşturulması gerekmektedir. En son çıkartılan mali aftan sonra vergi yasaları aksaklıkları ve mükellef takip sistemi güçlendirilerek vergiye olan uyum artırılmalıdır. Günümüz teknolojisiyle dürüst mükelleflerin belirlenmesi çok kolaydır. Uzun süre vergiye uyumlu olan dürüst mükellefler mutlaka belirlenip ödüllendirilmeli ve onurlandırılmalıdır. Kamuda 2005 yılına kadar tahakkuk esaslı bulunmaktaydı. Yani verginin sadece oluşması önem arz ediyordu. Fakat 2005 yılından sonra tahsilat esaslı kavramı da oluşturulmuş ve mükelleflerin vergiye uyumları zorlanmaya başlamıştır. Bu tahsilat esaslı daha da genişletilerek mükelleflerin vergiye uyumu zorlanmalı ve artık kafalardaki bir daha af çıkar algısı yok edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Çetin, G. (2007). Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerindeki Etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(2), 171-187.
- Eker, C. (2006). *Türkiye’de Vergi Aflarının Sosyal Ve Ekonomik Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ekinci, F., Acar, Y. ve Ekeryılmaz, Ş., (2019). Türkiye’de Vergi Aflarının Çıkarılmasının Altında Yatan Gerekçelerin Tespiti: Probit Model İle Analiz. *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(2), 177-188.
- Güler, H. (2020). Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisinin Olay Analiziyle Ölçülmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(1), 256-273.
- Kargı, V. (2011). Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Gelirlerine Etkisi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 101-115.
- Keleş, S. S. (2019). *Vergi Aflarının Vergi Uyumu Üzerindeki Etkisi: İstanbul İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Koç, Ö. E. (2019). Mükelleflerin Vergi Aflarına Bakışı: Çorum İli Üzerine Bir Araştırma. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 5(2),159-174.
- Martin, A. (2013). *Türkiye’de 2000 Yılından Sonra Uygulanan Vergi Aflarının Vergi Tahsilatı Ve Vergi Uyumu Üzerindeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Polat, O. (2018). *Vergi Afları Karşısında Mükelleflerin Adalet Algısı Ve Vergiye Gönüllü Uyumu: Bursa İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Savaşan, F. (2006). Vergi Afları: Teori ve Türkiye Uygulamaları (“Vergi Barışı” Uygulama Sonuçları). *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 41-65.
- Şahin, O.I.F. (2017). Türkiye’de Varlık Barışı Uygulamalarının Vergi Uyumuna ve Tahsilatına Etkileri. *İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Mali Çözüm Dergisi*, 1(140), 31-55.
- Şanver, C. (2018). Türkiye’de 1980 sonrası Vergi Afları ve Kamu Gelirleri Açısından Etkinliği. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 35-63.
- Yelman, E. (2017). Türkiye’de Çıkarılan Vergi Aflarının Nedenleri Ve 6736 Sayılı Kanun’un Mali Yönden İncelenmesi. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(15), 67-84.

URL 1 www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 12.10.2020